

<https://doi.org/10.15407/np.74.256>
УДК 008:316.752]-049.34(73)“363”:004

Олена Симоненко,

кандидат політичних наук, старший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: o.symonenko@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8698-9280>

Тетяна Симоненко,

кандидат наук із соціальних комунікацій,
директор Інституту інформаційних технологій,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: symonenko@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4188-8280>
Scopus Author ID: 57216659896

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПРИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ: ДОСВІД США

У статті аналізуються інструменти та ініціативи ключових інтернет-ресурсів, які використовуються в США для захисту культурної спадщини під час надзвичайних ситуацій. Серед них виділяються California Preservation Program, що надає комплексну підтримку, та Північно-Східний центр збереження документів (NEDCC) з інструментом “dPlan” для планування заходів. Крім того, у статті надається детальний огляд інтернет-ресурсів Американської бібліотечної асоціації (ALA) та Бібліотеки Конгресу США, які відіграють значну роль у збереженні бібліотечних колекцій. Окремо приділено увагу міжнародним організаціям, таким як World Monuments Fund і Getty Conservation Institute, які займаються захистом архітектурної спадщини та реставрацією культурних цінностей. Для більш ґрунтовного аналізу наведено приклади онлайн-платформ “Connecting to Collections Care” та “Conservation OnLine”, які забезпечують доступ до інформації й ресурсів щодо збереження культурної спадщини.

Ключові слова: США, надзвичайні ситуації, культурна спадщина, інтернет-ресурси.

У сучасному світі, що характеризується зростанням частоти та інтенсивності надзвичайних ситуацій, питання збереження культурної спадщини набуває особливої актуальності. Застосування традиційних методів захисту культурних цінностей часто виявляється недостатнім перед обличчям стихійних лих, техногенних катастроф і збройних конфліктів. У цьому контексті інтернет-ресурси стають потужним інструментом, здатним забезпечити оперативне й ефективне збереження культурної спадщини.

Сполучені Штати Америки, маючи значний досвід реагування на надзвичайні ситуації для захисту культурних цінностей, демонструють широкі можливості інтернет-ресурсів. Останні, у свою чергу, сприяють швидкому та ефективному обміну інформацією про стан культурних об'єктів, що постраждали від надзвичайних ситуацій, і можливості їх порятунку. За допомогою онлайн-платформ і спеціалізованих вебсайтів можна оперативно збирати дані про пошкодження, оцінювати збитки та координувати дії з порятунку цінностей.

З іншого боку, інтернет-ресурси є потужним інструментом для популяризації культурної спадщини та залучення уваги громадськості до проблем її збереження. За допомогою віртуальних музеїв, онлайн-виставок й інших інтерактивних проєктів можна розповісти про історію та значення культурних об'єктів, викликати інтерес до їх збереження, збирати кошти на реставрацію, що, між іншим, сприятиме розвитку волонтерського руху у сфері збереження культурної спадщини.

Досвід США буде цінним для інших країн, які прагнуть підвищити стійкість своєї культурної спадщини до різноманітних загроз, у тому числі для України.

Дослідженню теми використання інтернет-ресурсів для збереження культурної спадщини присвячено багато праць науковців. Наперед зазначимо, що дослідження цієї тематики носить переважно міждисциплінарний характер і перебуває в площині аналізу різних наукових знань – філософії, культурології, правознавства, соціології, бібліотекознавства тощо. Тому логічно, що вивченню цієї проблематики присвячено праці з різних галузей знань. Зокрема, вивченню історико- й теоретико-правових проблем охорони культурної

спадщини присвятили свої праці В. Акуленко [3], Т. Катаргіна [5], Т. Мазур [2], О. Надирова [4], О. Симоненко [1] та ін.

Сутність феномену диджиталізації як інноваційної технології в глобальному процесі цифровізації сучасної культури, застосування якої дає змогу зберігати та відновлювати надбання культурної спадщини, досліджував Т. Горбул [6].

Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної культурної спадщини архівів, бібліотек, музеїв досліджував О. Рибачок [8].

Дослідженню вебсайтів як документальних систем присвятили праці Г. Боряк [9], А. Кисельова [10], А. Кравцова [7] та ін.

Звичайно, поданий перелік науковців не є вичерпним. Дослідження цієї проблематики здійснювали й інші науковці, проте зі здійсненого аналізу зроблено висновок, що ці дослідження не висвітлюють у повній мірі питання інтернет-ресурсів США як інструмента для збереження культурної спадщини в надзвичайних ситуаціях, а частіше мають фрагментарний характер. Тому, високо оцінюючи внесок учених, треба зазначити, що у вітчизняній науковій літературі недостатньо з'ясована та потребує подальшого дослідження ця проблематика.

Зауважимо, що ця стаття акцентується на одному аспекті дослідження, яке має на **меті** виявити та проаналізувати найбільш популярні інтернет-ресурси США, що надають широкий спектр інформації для фахівців у сфері охорони культурної спадщини, дослідників, громадських організацій, державних установ. Серед **завдань** варто приділити особливу увагу вивченню функціонування таких ресурсів у США, їхній ролі в забезпеченні доступу до релевантної інформації, а також ефективності використання інтернет-платформ для координації зусиль у сфері захисту культурної спадщини.

Пропонована стаття є продовженням серії авторських робіт, присвячених дослідженню збереження культурної спадщини в надзвичайних ситуаціях.

У сучасному світі використання інтернет-ресурсів для збереження культурної спадщини в надзвичайних ситуаціях є ефективним інструментом для забезпечення найкориснішою інформацією щодо

запобігання загроз і відновлення культурної спадщини. Серед переваг використання інтернет-ресурсів для збереження культурної спадщини можна виділити: доступність (інтернет-ресурси можуть бути доступними для людей з усього світу, незалежно від їх фізичного місцезнаходження); поширення знань (інтернет-ресурси можуть допомогти поширити знання про захист та збереження культурної спадщини серед широкої аудиторії); залучення громадськості (онлайн-платформи можуть бути використані для залучення громадськості до обговорення питань збереження культурної спадщини й сприяння її порятунку) тощо.

Проведемо більш детальний аналіз інтернет-ресурсів США як інструмента збереження культурної спадщини в умовах надзвичайних ситуацій.

Комплексний підхід до збереження й реагування на надзвичайні ситуації в бібліотеках та архівах представлено на вебсайті California Preservation Program (https://calpreservation.org/information_resources/emergency-prep-and-response), який пропонує навчання, інструкції, поради, експертну допомогу для бібліотек й архівів щодо готовності та реагування на надзвичайні ситуації. Зокрема, у розділі «Готовність до надзвичайних ситуацій та реагування. До того, як настане лихо» ключові напрями такої діяльності розподілено за трьома основними категоріями: превентивні заходи, навчальні ініціативи, оперативні стратегії відновлення фондів після надзвичайних подій. Наведемо їх неповний перелік:

1. Ресурси – готовність до надзвичайних ситуацій

Кишеньковий план реагування для колекцій. Цей односторінковий шаблон можна адаптувати до установ будь-якого розміру з колекціями спадщини, забезпечуючи швидкий доступ до важливих номерів телефонів і негайні кроки реагування.

Додатки до плану стихійних лих. Додатки використовуються для доповнення до кишенькового плану реагування.

Дії персоналу в надзвичайних ситуаціях. Ці процедури можна використовувати як основу інструкцій для персоналу.

Допомога у плануванні пом'якшення наслідків стихійних лих. База даних з можливістю пошуку товарів для надзвичайних ситуацій, експертів з відновлення, послуг та інших ресурсів. Оскільки знання

про те, до кого звертатися за допомогою та де отримати послуги й матеріали, є важливими компонентами планування на випадок стихійних лих, ця база даних є особливо важливою.

Відео про готовність до надзвичайних ситуацій. Служби національних парків для музейних колекцій.

2. Ресурси – Навчання

Захист ваших колекцій: Написання плану реагування на стихійні лиха. Серія вебінарів «Збереження спадщини». Сторінка містить усі документи (pdf) для кожного вебінару, посилання на кожен заархівовану сесію та базовий набір шаблонів документів, які можна завантажувати й редагувати.

Захист бібліотечних та архівних колекцій. Відеозапис семінару. Записана версія 2-денного семінару “WESTPAS 2009”, Річмонд, Каліфорнія, доступна для перегляду та завантаження.

Вправа «План на випадок лиха». Цю вправу можна використати для перевірки вже існуючого плану на випадок лиха та навчання персоналу діям у надзвичайних ситуаціях.

3. Ресурси – реагування та відновлення

Порятункові бібліотечних матеріалів. Посилання на документи, вебсайти, відео, що підказують дії, які необхідно виконати для відновлення колекцій.

Американський інститут збереження історичних і художніх творів (AIC). Під час реагування на катастрофи та порятунку AIC (National Heritage Responders) надає імена експертів із збереження картин, паперу, книг, фотографій, текстилю, декоративного мистецтва, скульптури та дерев'яні артефакти, а також архітектурні, археологічні, природничі, етнографічні матеріали [11].

Як бачимо, вебсайт California Preservation Program пропонує широкий спектр ресурсів, які охоплюють усі етапи – від запобіжних заходів до відновлення культурної спадщини після надзвичайних ситуацій. Тому California Preservation Program може претендувати на вагомий роль у підтримці бібліотек й архівів у їхніх зусиллях щодо захисту та збереження культурної спадщини.

У цьому контексті доречним буде згадати про ще один провідний вебресурс, що пропонує широкий спектр послуг у сфері збереження культурної спадщини – Північно-Східний центр збереження

документів (NEDCC) [12]. Однією з ключових ініціатив центру є цілодобова гаряча лінія, призначена для реагування на надзвичайні ситуації, пов'язані з культурною спадщиною, яка забезпечує консультаційну підтримку. У тому числі важливим інструментом, який надає NEDCC, є dPlan (<https://www.dplan.org/about>) – онлайн-платформа для планування заходів у разі надзвичайних ситуацій, розроблена спеціально для збереження культурної спадщини. Вебресурс “NEDCC” став предметом наукового аналізу О. Симоненко, у якому вона описує dPlan таким чином: «...dPlan – це комплексний онлайн-інструмент для забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій та реагування на них, розроблений спеціально для музеїв, бібліотек, архівів. Він передбачає введення інформації про конкретну установу за допомогою вичерпного шаблону. Після завершення, dPlan створює друкований план на випадок лиха, призначений для певної установи. До того ж dPlan можна постійно оновлювати для відображення змін, які відбуваються в установі» [1].

Дещо схоже dPlan описує К. Пош (C. Posch): «Вводячи дані в онлайн-шаблон, можна створити персоналізований план дій на випадок надзвичайних ситуацій для установи. Ознайомившись з інструментом через демоверсію, можна обрати між dPlan in Depth (детальний план) або dPlan Lite (лише найважливіші поля), після чого заповнені форми можна роздрукувати. Над планом можуть працювати більше однієї особи, прогрес можна зберігати, роботу можна продовжити в будь-який момент. Безпосередньо вебсайт є відносно простим, хоча й застарілим за дизайном, а системні зміни у 2015 р. (через проблеми безпеки) ускладнюють завантаження файлу, але він залишається життєздатним і корисним інструментом для створення плану дій на випадок надзвичайних ситуацій» [13].

Таким чином, проведений аналіз підтверджує, що впровадження подібних цифрових платформ значно підвищує рівень готовності установ до надзвичайних ситуацій, сприяючи збереженню культурної спадщини в умовах сучасних викликів.

Важливе місце серед інтернет-ресурсів, які сприяють збереженню культурної спадщини в надзвичайних ситуаціях, займає вебсайт Американської бібліотечної асоціації (ALA) (<https://www.ala.org>). «ALA є некомерційною організацією США, яка сприяє розвитку

бібліотек та бібліотечній освіті на міжнародному рівні. До речі, це найстаріша та найбільша бібліотечна асоціація у світі», – зазначає у своєму дослідженні О. Симоненко [1].

На офіційному вебсайті ALA можна знайти інформація про:

- нормативно-правові документи, рекомендації та стандарти у сфері бібліотечної діяльності;
- наукові та професійні публікації, включаючи рецензовані журнали й аналітичні звіти;
- навчальні ресурси, вебінари, інформацію про професійний розвиток;
- доступ до баз даних і цифрових колекцій, що є важливими для дослідників та практиків;
- розділи, присвячені питанням збереження бібліотечних фондів у кризових умовах, включаючи збройні конфлікти, природні катастрофи.

Також важливим аспектом контенту вебсайту ALA є платформа LibGuides (<https://libguides.ala.org/disaster/alaresources>), через яку забезпечується доступ до ресурсів, що містять інформацію про організації, які можуть надати допомогу, методи відновлення після катастроф, а також бібліографію друкованих матеріалів, присвячених цьому питанню.

Отже, вебсторінка ALA також є важливим ресурсом для збереження культурної спадщини в умовах надзвичайних ситуацій. При цьому звертає на себе увагу той факт, що вона не лише надає практичні інструменти для захисту фізичних і цифрових колекцій, а й стимулює професійний обмін досвідом та сприяє координації заходів між бібліотеками й архівами.

Не менш важливим джерелом для збереження культурної спадщини при надзвичайних ситуаціях є онлайн-сторінка Бібліотеки Конгресу США, (<https://www.loc.gov>), яка містить підрозділи з керування надзвичайними ситуаціями та ризиками, організованими відповідно до етапів підготовки, реагування і відновлення, включаючи навчальні можливості, глосарій, бібліографію, практичні відео про робочі процеси.

Виділимо найголовніше із цього інтернет-ресурсу. Відповідно до вебсайту Бібліотеки Конгресу США розділ «Збереження», зокрема

сторінка «Керування надзвичайними ситуаціями», охоплює широкий спектр стратегій і ресурсів, спрямованих на захист колекції бібліотек від небезпечних загроз. Структура цього розділу складається із чотирьох основних напрямів: керування ризиками (систематичний процес виявлення, оцінювання, пріоритизації ризиків, які можуть загрожувати колекції), готовність (містить корисну інформацію про страхування й загальні настанови), реагування та відновлення (прості й короткі інструкції щодо збереження всіх типів колекцій), а також додаткові ресурси (пропонує широкий спектр матеріалів, зокрема семінари для федеральних бібліотек з питань готовності до надзвичайних ситуацій, посилання на вебсторінки з допомоги при надзвичайних ситуаціях інших установ, довідкові та навчальні матеріали, які охоплюють розробку плану на випадок лиха, способи збереження колекцій, заходи безпеки й реагування на крадіжки колекцій). Загалом, цей розділ вебсайту Бібліотеки Конгресу є комплексним ресурсом для бібліотек та інших установ, які прагнуть захистити свою колекцію від різноманітних надзвичайних ситуацій.

Крім того, онлайн-сторінка Бібліотеки Конгресу США містить інші ключові компоненти, важливі для збереження культурної спадщини:

- цифрові колекції та архіви – оцифровані версії рідкісних книг, рукописів, карт, фотографій, аудіовізуальних матеріалів та інших артефактів, що забезпечують збереження й доступ до культурних об'єктів незалежно від фізичних загроз;

- програми з цифрової консервації – методологічні рекомендації, технічні стандарти, проєкти, спрямовані на довгострокове збереження цифрового контенту, зокрема в умовах катастроф, воєнних конфліктів та інших кризових ситуацій;

- платформи для міжнародного співробітництва – ресурси для взаємодії з іншими бібліотеками, архівами, культурними установами з метою обміну досвідом і координації заходів із захисту культурної спадщини;

- освітні й дослідницькі ініціативи – курси, вебінари, довідники, аналітичні матеріали щодо найкращих практик у сфері цифрового збереження та керування ризиками для культурних ресурсів;

- документування й реагування на надзвичайні ситуації – зібрання

історичних і сучасних свідчень про знищення або загрозу культурним цінностям, включно з даними про військові конфлікти, стихійні лиха, акти вандалізму;

– технологічні інструменти для збереження інформації – інноваційні підходи до архівації, включаючи штучний інтелект, та децентралізовані бази даних для забезпечення безперервного доступу до інформаційних ресурсів.

Таким чином, вебресурс Бібліотеки Конгресу США відіграє стратегічну роль у збереженні культурної спадщини.

Важливе місце в збереженні культурної спадщини при надзвичайних ситуаціях посідає World Monuments Fund (<https://www.wmf.org>) – організація, яка працює з місцевими громадами всього світу для збереження незамінної культурної спадщини. Цього року WMF святкує 60 років лідерства в збереженні архітектурних та культурних об'єктів, які охоплюють історію людської цивілізації. Організацію було засновано в 1965 р. в США. Відтоді глобальна команда експертів WMF зберегла світову культурну спадщину, використовуючи найвищі міжнародні стандарти на понад 700 об'єктах у 112 країнах. Організація має філії у Франції, Індії, Перу, Португалії, Іспанії, Великій Британії, а також мережу професіоналів у Китаї, Японії, на Близькому Сході, в Африці, Південно-Східній Азії, Латинській Америці, Карибському басейні та Україні.

Тож логічно, що сайт World Monuments Fund має структуру, що відображає багатогранну діяльність організації у сфері збереження культурної спадщини, зокрема в умовах надзвичайних ситуацій.

Розглянемо детальніше структуру та складові вебсайту WMF з точки зору збереження культурної спадщини під час надзвичайних ситуацій.

1. Загальна структура та навігація

Головна сторінка (<https://www.wmf.org>) – містить основні відомості про діяльність WMF, поточні проекти, новини та заклики до дій. Візуально представлено ключові об'єкти спадщини, що потребують захисту, що важливо для оперативного привернення уваги до критичних ситуацій.

Розділ «Наша робота» (<https://www.wmf.org/our-work>) – детально описує глобальні програми WMF, включаючи World Monuments

Watch (URL: <https://www.wmf.org/watch>) – список об’єктів, що перебувають під загрозою. Також містить інформацію про конкретні проєкти в різних регіонах світу, що дає змогу оцінити досвід WMF у різних типах надзвичайних ситуацій.

Розділ «Про нас» (<https://www.wmf.org/about>) – надає інформацію про місію, історію та команду WMF.

Розділ «Новини та історії» (<https://www.wmf.org/stories>) – містить актуальну інформацію про діяльність WMF, включаючи реагування на надзвичайні ситуації. Він важливий для оперативного інформування громадськості та залучення підтримки.

Розділ «Підтримати нас» (<https://www.wmf.org/give>) – тут є інформація про способи підтримки WMF, включаючи пожертви та волонтерство, що є ключовим для мобілізації ресурсів під час надзвичайних ситуацій.

2. Складові, важливі для збереження спадщини під час надзвичайних ситуацій

Система “World Monuments Watch” (<https://www.wmf.org/watch>) – містить список об’єктів, які перебувають під загрозою, що дає змогу оперативно ідентифікувати та реагувати на критичні ситуації. У тому числі використовує міжнародну експертизу для оцінювання ризиків та розробки планів дій.

Інформація про проєкти (URL: <https://www.wmf.org/our-work>) (також потрібно дивитися окремі сторінки проєктів) – дає змогу оцінити досвід WMF у різних типах надзвичайних ситуацій (військові конфлікти, стихійні лиха тощо). Тут можна знайти інформацію про методи й технології, що використовуються для захисту спадщини.

Новини та історії (<https://www.wmf.org/stories>) – оперативне інформування про поточні надзвичайні ситуації та діяльність WMF.

Принагідно варто зазначити, що WMF співпрацює з урядами, міжнародними організаціями та місцевими громадами, що дає можливість оперативно координувати дії й залучати необхідні ресурси.

3. Важливі аспекти для реагування на надзвичайні ситуації (<https://www.wmf.org/our-work>)

Оперативність: швидке реагування на повідомлення про надзвичайні ситуації; мобілізація ресурсів й експертів.

Координація: взаємодія з урядами, міжнародними організаціями та місцевими громадами. Координація дій для ефективного захисту спадщини.

Документування: фіксація стану об'єктів спадщини до, під час і після надзвичайних ситуацій. Використання сучасних технологій (3D-сканування, фотограмметрія тощо).

Стабілізація та відновлення: заходи для запобігання подальшому руйнуванню об'єктів спадщини; розробка планів відновлення.

Отже, сайт World Monuments Fund виконує роль багатофункціональної платформи, яка поєднує в собі інформаційну базу, інструмент для мобілізації ресурсів і мережу координації, забезпечуючи оперативне реагування на надзвичайні ситуації та сприяючи збереженню культурної спадщини шляхом документування, поширення знань й активної співпраці з міжнародними партнерами.

У цьому контексті варто звернути увагу також на інтернет-ресурс Інституту збереження Гетті (Getty Conservation Institute, GCI) (<https://www.getty.edu/conservation>), який надає загальний огляд діяльності інституту, зосереджуючись на його ролі як міжнародного лідера у сфері збереження культурної спадщини. Хоча на цій сторінці немає конкретної інформації про заходи щодо збереження спадщини в умовах надзвичайних ситуацій, проте GCI активно займається розробкою науково обґрунтованих стратегій та інноваційних підходів у цій галузі. Інститут також є надійним джерелом інформації й освіти для спільноти, що займається консервацією культурної спадщини. Згідно з інформацією на вебсайті Інституту збереження Гетті [14], ця установа сприяє стійкій консервації через свої відділи: будівлі та об'єкти, колекції, науку й комунікації.

Загалом діяльність Інституту збереження Гетті сприяє розвитку і впровадженню ефективних практик збереження культурної спадщини, що є особливо важливим у контексті надзвичайних ситуацій.

Паралельно варто зазначити про такі ініціативи, пропоновані онлайн-спільнотою, як Connecting to Collections Care (<https://connectingtocollections.org>), які також відіграють значну роль у підтримці, особливо, невеликих музеїв, бібліотек, архівів та історичних товариств. Її метою є забезпечення швидкого доступу до надійних ресурсів зі збереження фондів, а також створення мережі

для спілкування й обміну досвідом між співробітниками цих установ. Вебсайт пропонує публікації для завантаження, інформацію про фінансування, безкоштовні вебінари, а також серію публікацій Conserv O Gram тощо. Більшість інформації, ресурсів і вебінарів спільноти є безкоштовними, що робить її цінним інструментом для тих, хто займається збереженням культурної спадщини на місцевому рівні.

Цікавою в цьому контексті є ініціатива Conservation OnLine (CoOL) (<https://cool.culturalheritage.org>) – це безкоштовна, доступна платформа, яка генерує та поширює важливі ресурси для фахівців, які працюють над збереженням культурної спадщини в усьому світі. Ця платформа підтримується Фондом розвитку консервації (Foundation for Advancement in Conservation) і служить авторитетним джерелом інформації, сприяючи співпраці та обміну досвідом серед фахівців галузі.

CoOL пропонує широкий спектр ресурсів для фахівців з консервації:

- архіви Conservation DistList: доступ до архівів та розсилки листів для фахівців галузі;
- публікації: повнотекстові архіви різних видань, таких як JAIC (Journal of the American Institute for Conservation), Paper Conservation Catalog, а також доповіді спеціалізованих груп AIC (American Institute for Conservation);
- посилання на організації та сайти: доступ до багатьох сайтів та організацій, які розміщені або відображені на CoOL.

На вебсторінці CoOL представлено численні приклади та особисті свідчення щодо реагування на катастрофи, а також рекомендації з літератури й короткі описи послуг різних компаній. Два особливо корисні елементи сайту включають доступ до майже 20 планів дій у надзвичайних ситуаціях, переважно з університетських бібліотек США; списки послуг, що згруповані за темами: послуги з відновлення даних та запобігання катастрофам даних, послуги з реагування на катастрофи та надзвичайні ситуації, послуги зі зберігання, загальні постачальники. До речі, хоча деякі посилання більше не активні, більшість із них усе ж функціонують. У розділі щодо планування зменшення ризиків катастроф можна знайти додаткові зразки

планів та контакти до ключових довідкових пунктів для отримання порад під час планування [13].

Отже, Conservation OnLine (CoOL) є також важливим інструментом для фахівців цієї галузі, забезпечуючи їм доступ до широкого спектра ресурсів та інформації для захисту культурної спадщини. Платформа сприяє співпраці й обміну досвідом, що є особливо важливим у сучасному світі, де збереження спадщини зіштовхується із численними викликами.

Підсумувавши та узагальнивши використання інтернет-ресурсів у США для збереження культурної спадщини під час надзвичайних ситуацій, виділимо такі ключові аспекти:

1. Інформаційний обмін та координація. Онлайн-платформи та спеціалізовані вебсайти сприяють швидкому й ефективному обміну інформацією про стан культурних об'єктів, що постраждали, можливості їх порятунку, дають змогу оперативно збирати дані про пошкодження, оцінювати збитки, координувати дії з порятунку цінностей.

2. Планування та готовність. Надаються комплексні інструменти й ресурси для планування заходів готовності до надзвичайних ситуацій і реагування на них. Прикладами є California Preservation Program та інструмент "dPlan" від NEDCC. Ці ресурси пропонують шаблони планів, інструкції, бази даних для пошуку допомоги.

3. Поширення знань і навчання. Інтернет-ресурси є ефективним інструментом для поширення знань про захист і збереження культурної спадщини серед широкої аудиторії та фахівців. Вони надають доступ до навчальних матеріалів, вебінарів, семінарів, публікацій.

4. Залучення громадськості. Онлайн-платформи можуть використовуватися для популяризації культурної спадщини, привернення уваги громадськості до проблем її збереження та збору коштів на реставрацію за допомогою волонтерів.

5. Цифрова консервація та доступ. Створення цифрових колекцій і програм із цифрової консервації, як це робить Бібліотека Конгресу США, забезпечує збереження й доступ до культурних об'єктів незалежно від фізичних загроз.

6. Міжнародне співробітництво. Онлайн-платформи полегшують взаємодію з іншими установами та організаціями для обміну

досвідом і координації зусиль на міжнародному рівні. Наприклад, такі організації, як World Monuments Fund та Getty Conservation Institute, використовують інтернет-ресурси для своєї глобальної діяльності.

7. Документування. Вебсайти можуть містити зібрання свідчень про знищення або загрозу культурним цінностям. Крім того, інструменти документування, включаючи використання сучасних технологій, інтегруються в процеси реагування.

8. Спеціалізовані платформи. Такі ініціативи, як Connecting to Collections Care та Conservation OnLine (CoOL), створюють онлайн-спільноти та надають доступ до надійних ресурсів, публікацій, архівів, сприяючи обміну досвідом серед фахівців.

Отже, ґрунтуючись на представлених у статті джерелах, можна зробити висновок, що інтернет-ресурси США відіграють значну роль у сфері збереження культурної спадщини, особливо під час надзвичайних ситуацій. Їх можна визначити як потужний інструмент, здатний забезпечити оперативне та ефективне збереження культурних цінностей перед обличчям стихійних лих, техногенних катастроф, збройних конфліктів, що часто робить традиційні методи захисту недостатніми. І в цьому досвід США демонструє широкі можливості. Як бачимо, інтернет-ресурси цієї країни виконують багатофункціональну роль, поєднуючи інформаційну базу, інструменти планування, навчальні матеріали, механізми залучення громадськості, платформи для координації дій тощо. До того ж вони дають можливість оперативно отримувати доступ до критичної інформації, координувати дії між сторонами, підвищувати ефективність реагування на надзвичайні ситуації, що робить їх важливим інструментом у збереженні культурних цінностей для майбутніх поколінь. Загалом, їхній потенціал у збереженні культурної спадщини є величезним, тому науковці та організації активно продовжують працювати над розробкою нових методів і технологій для ефективнішого використання цифрових ресурсів у цій сфері.

Важливо зазначити, що це не повний опис інтернет-ресурсів США із цього напрямку й стаття не є повністю вичерпною в розкритті цієї проблематики, але надає широкий огляд існуючої інтернет-платформи в цій сфері.

Принагідно варто зазначити, що, хоча розглянуті інтернет-ресурси орієнтовано переважно на систему збереження культурної спадщини США, представлені на них принципи та рекомендації мають універсальний характер.

З огляду на викладений аналіз, враховуючи, що сучасні виклики потребують глобального підходу, а досвід США може бути адаптовано до різних регіональних умов і різних надзвичайних ситуацій, у тому числі для України під час військового часу, доцільно сформулювати ряд рекомендацій, які може бути імplementовано українськими фахівцями у відповідній сфері:

1. Розроблення централізованої онлайн-платформи для реагування на надзвичайні ситуації. Подібно до dPlan можна створити адаптований до українських реалій онлайн-інструмент для розробки планів дій на випадок надзвичайних ситуацій для різних установ (музеїв, бібліотек, архівів).

2. Створення бази даних ресурсів та експертів. Наприклад, на основі досвіду California Preservation Program можна розробити національну онлайн-базу даних, що міститиме контакти українських та міжнародних експертів зі збереження, інформацію про постачальників необхідних матеріалів і послуг для відновлення, а також локації безпечного зберігання фондів.

3. Запровадження онлайн-навчання і вебінарів. Адаптуючи підхід ALA та California Preservation Program, слід активно використовувати онлайн-формати (вебінари, відеозаписи семінарів) для навчання персоналу відповідних установ основам готовності до надзвичайних ситуацій, рятування й першої допомоги постраждалим колекціям. Також можна створити доступні онлайн-курси на ці теми.

4. Використання онлайн-інструментів для документування пошкоджень. У цьому випадку, враховуючи концептуальні підходи WMF і Бібліотеки Конгресу, важливо було б впроваджувати та використовувати онлайн-системи для оперативного документування стану культурних об'єктів до, під час і після надзвичайних ситуацій. Це може включати фотофіксацію, відео та, де можливо, 3D-сканування або фотограмметрію.

5. Активне використання соціальних мереж й онлайн-медіа для популяризації та збору коштів. Наслідуючи приклад різних органі-

зацій, треба залучати громадськість через онлайн-платформи для інформування про загрози спадщині, демонструвати результати пошкоджень, організовувати збори коштів.

6. Створення національної онлайн-спільноти для обміну досвідом. За прикладом Connecting to Collections Care та CoOL можна створити українську онлайн-платформу або форум для фахівців зі збереження, де вони зможуть обмінюватися досвідом, ставити запитання, отримувати консультації, особливо в кризових умовах.

7. Розвиток цифрових копій колекцій. Спираючись на досвід Бібліотеки Конгресу США, варто докласти максимальних зусиль для прискорення процесів оцифрування найцінніших фондів українських музеїв, бібліотек, архівів – для створення цифрових копій, які можуть служити як резервні копії в разі фізичної втрати оригіналів.

8. Адаптація існуючих міжнародних ресурсів. Українські фахівці можуть використовувати такі ресурси, як Conservation OnLine (CoOL) та ALA Library LibGuides, звертаючись до їх архівів і публікацій, а також адаптуючи їхні рекомендації до місцевих умов, наприклад створюючи списки українських контактів та літератури з реагування на катастрофи.

9. Налагодження міжнародної співпраці через онлайн-платформи. Використовувати онлайн-ресурси міжнародних організацій для пошуку партнерів, участі в спільних проєктах і залучення міжнародної експертизи та фінансування для збереження української спадщини.

Упровадження цих рекомендацій, адаптованих до специфіки українського контексту, може значно підвищити ефективність заходів щодо захисту й збереження культурної спадщини України в надзвичайних ситуаціях, особливо у військовий час. Це, у свою чергу, потребує координації зусиль державних установ, громадських організацій та міжнародних партнерів, залучаючи потенціал інтернет-ресурсів.

Слід зазначити, що питання адаптації зарубіжного досвіду у відповідній сфері потребує глибшого теоретико-методологічного осмислення, у зв'язку із чим автори вбачають за доцільне винести його на розгляд у межах окремого наукового дослідження.

Список бібліографічних посилань

1. Симоненко О. Аналіз зарубіжного досвіду у сфері збереження культурної спадщини під час надзвичайних ситуацій: нормативно-правовий аспект. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 73. С. 449–479. <https://doi.org/10.15407/np.73.449>
2. Мазур Т. Інституційно-правове забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини у Великій Британії. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. Septembrie 2019. URL: <http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/5/4.pdf> (дата звернення: 23.12.2024).
3. Акуленко В. І. Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України : монографія. Київ : Юстініан, 2013. 616 с.
4. Надирова О. В. Діяльність державних і громадських організацій Франції по збереженню культурної спадщини (1991–2004 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» / Ольга Віталіївна Надирова. Київ, 2009. 19 с.
5. Катаргіна Т. І. Розвиток системи збереження пам'яток історії та культури у Великобританії, США, Канаді (1960–80-ті рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.02 / Катаргіна Тетяна Іванівна. Київ, 2001. 20 с.
6. Горбул Т. О. Діджиталізація культурної спадщини в контексті соціокультурних трансформацій ХХІ століття : дис. ... д-ра філос. наук : спец. 034 / Горбул Тарас Олександрович. Київ, 2024. 259 с.
7. Кравцова О. А. Архівний портал ЮНЕСКО: засади створення, структура, інформаційний ресурс : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 27.00.02 / Кравцова Олена Анатоліївна ; Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2009. 19 с.
8. Рибачок О. М. Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної культурної спадщини архівів, бібліотек, музеїв: етапи створення, стратегії розвитку (80-ті роки ХХ – 10-ті роки ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 27.00.02, 27 / Рибачок Олег Миколайович ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2018. 21 с.
9. Боряк Г. В. Десять років інформатизації архівної справи в

Україні: проблеми, здобутки, перспективи. *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство* : міжвід. зб. наук. пр. 2002. Вип 5. С. 9–18.

10. Кисельова А. Українські архівні ресурси в Інтернеті. *Архівна та рукописна спадщина*. 2004. Вип. 9. С. 227–236.

11. California Preservation Program. URL: https://calpreservation.org/information_resources/emergency-prep-and-response (Last accessed: 26.01.2025).

12. Northeast Document Conservation Center. URL: <https://www.nedcc.org/index.php> (Last accessed: 02.02.2025).

13. Posch C. Emergency Preparedness in Libraries. *Berliner Handreichungen zur Bibliotheks- und Informationswissenschaft*. 2020. <https://doi.org/10.18452/21051>

14. Overview of the Institute. *Getty*. URL: <https://www.getty.edu/conservation/about/overview.html> (Last accessed: 02.02.2025).

References

1. Symonenko, O. (2024). Analiz zarubizhnoho dosvidu u sferi zberezhenia kulturnoi spadshchyny pid chas nadzvychainykh sytuatsii: normatyvno-pravovyi aspekt [Analysis of Foreign Experience in the Preservation of Cultural Heritage during Emergency Situations: Legal and Regulatory Aspects]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 73, 449-479 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.73.449>

2. Mazur, T. (2019). Instytutsiino-pravove zabezpechennia zakhystu obektiv kulturnoi spadshchyny u Velykii Brytanii [Institutional and legal support for the protection of cultural heritage objects in Great Britain]. *Jurnalul juridic național: teorie și practică* [in Ukrainian]. Retrieved from <http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/5/4.pdf> (Last accessed: 23.12.2024).

3. Akulenko, V. I. (2013). Mizhnarodne pravo okhorony kulturnykh tsinnosti ta yoho implementatsiia u vnutrishnomu pravi Ukrainy [International law on protection of cultural values and its implementation in the domestic law of Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].

4. Nadyrova, O. V. (2009). *Diialnist derzhavnykh i hromadskykh*

orhanizatsii Frantsii po zberezhenniu kulturnoi spadshchyny (1991-2004 rr.) [Activities of French state and public organizations in the preservation of cultural heritage (1991-2004)]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

5. Katargina, T. I. (2001). *Rozvytok systemy zberezhennia pamiatok istorii ta kultury u Velykobrytanii, SShA, Kanadi (1960-80-ti rr.)* [Development of the system of preservation of historical and cultural monuments in Great Britain, USA, Canada (1960-80s)]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

6. Horbul, T. (2024). *Didzhytalizatsiia kulturnoi spadshchyny v konteksti sotsiokulturnykh transformatsii XXI stolittia* [Digitalization of cultural heritage in the context of socio-cultural transformations of the 21st century]. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

7. Kravtsova, O. (2009). *Arkhivnyi portal YuNESKO: zasady stvorennia, struktura, informatsiinyi resurs* [UNESCO archival portal: principles of creation, structure, information resource]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

8. Rybachok, O. (2018). *Mizhnarodni intehrovani tsyfrovi resursy dokumentalnoi kulturnoi spadshchyny arkhiviv, bibliotek, muzeiv: etapy stvorennia, stratehii rozvytku (80-ti roky XX – 10-ti roky XXI st.)* [International integrated digital resources of the documentary cultural heritage of archives, libraries, museums: stages of creation, development strategies (80s of the XX - 10s of the XXI century)]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

9. Boryak, H. (2002). *Desiat rokiv informatyzatsii arkhivnoi spravy v Ukraini: problemy, zdobutky, perspektyvy* [Ten years of informatization of archival matters in Ukraine: problems, achievements, prospects]. *Arkhivoznavstvo. Arkheohrafiya. Dzhereloznavstvo: mizhvidomchyi zbirnyk naukovykh prats – Archival studies. Archaeography. Source studies: interdepartmental collection of scientific papers*, 5, 9-18 [in Ukrainian].

10. Kyselova, A. (2004). *Ukrainski arkhivni resursy v Interneti* [Ukrainian archival resources on the Internet]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy – Manuscript and Book Heritage of Ukraine*, 9, 227-236 [in Ukrainian].

11. California Preservation Program. URL: <https://calpreservation.org/>

information_resources/emergency-prep-and-response (Last accessed: 26.01.2025).

12. Northeast Document Conservation Center. URL: <https://www.nedcc.org/index.php> (Last accessed: 02.02.2025).

13. Posch, C. (2020). Emergency Preparedness in Libraries. *Berliner Handreichungen zur Bibliotheks- und Informationswissenschaft*. <https://doi.org/10.18452/21051>

14. Overview of the Institute. *Getty*. URL: <https://www.getty.edu/conservation/about/overview.html> (Last accessed: 02.02.2025).

Стаття надійшла до редакції 28.02.2025.

Olena Symonenko,

PhD (Political Science), Senior Researcher,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine
e-mail: ellena.wwws@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8698-9280>

Tetiana Symonenko,

PhD (Social Communications),
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine
e-mail: symonenko@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4188-8280>

Internet Resources as a Tool for Cultural Heritage Preservation in Emergencies: the US Experience

The article contained analysis of the key tools and initiatives used in the USA to protect cultural heritage during crises. Among them, such important resources as the California Preservation Program, which provides comprehensive support in the field of cultural objects preservation, and the Northeast Document Conservation Center (NEDCC), which offers the dPlan tool for planning measures to rescue cultural values during emergencies, are highlighted. In addition, the article provides a detailed overview of the online resources of the American Library Association (ALA) and the Library of Congress, which play a significant role in preserving library collections. Special attention is paid to international organizations such as the World Monuments Fund and the Getty Conservation Institute, which are involved in the protection of architectural heritage and the restoration of cultural values. For a more in-depth

analysis, examples of online platforms *Connecting to Collections Care* and *Conservation OnLine* are examined, which provide access to information and resources on cultural heritage preservation. This work emphasizes the importance of using online resources to increase the effectiveness of measures to protect cultural heritage during emergencies. It is emphasized that scientists and organizations are actively continuing to work on the development of new methods and technologies for more effective use of online resources in this field. Incidentally, it was noted that although the websites are mainly focused on the US cultural heritage preservation system, the principles and recommendations presented on them are universal. Therefore, modern challenges in the field of cultural heritage preservation require a global approach, and the US experience in this field can be adapted to various regional conditions and specific crisis situations, including those which take place in Ukraine.

Keywords: USA, Emergency situations, Cultural heritage, Internet resources.